COMPCOLL
HÅLLBARHETSKOMPETENS

Verktyg för hållbarhetskompetens

Årskurs 1-2

Målet med den här lärstigen är att ge elever och studerande kunskaper, färdigheter och attityder som hjälper dem att bli aktörer för en hållbar vardag och framtid.

Den här lärstigen är för elever i åk 1-2 i Malax. Den är en kopia av den regionala standardlärstigen i Jakobstads- och Karlebyregionen - från åk 1 till gymnasiet - utgående från GreenComp (som ger verktyg för att nå hållbarhetsmålen i Agenda 2030). Här kopplar vi ihop målen i de nationella läroplansgrunderna med materialtips och kompetenser från GreenComp och ger lärare verktyg för att planera sin undervisning om och bedömning av hållbarhetskompetens.

Den regionala standardlärstigen sammanställdes inom projektet Gröna Stigen (09/2022-09/2024) som finansierades av Utbildningsstyrelsen och kommunerna Jakobstad, Karleby, Kronoby, Larsmo, Nykarleby och Pedersöre. Den regionala standardlärstigen utarbetades av PeD Ann-Catherine Henriksson och FM Mia Skog vid Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi, 11/2023.

MALAX MAALAHTI

Åbo Akademi Centret för livslångt lärande

UTBILDNINGSSTYRELSEN FINANSIERAR PROJEKTET

Åk 1

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 1

1. Värdesätta hållbarhet

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo9 inspirera eleven att **berätta och uttrycka sina åsikter** och beskriva sina upplevelser i tal, bild och skrift.
Omg3 stödja eleven att utveckla **känsla för miljön** och handleda eleven att agera på ett hållbart sätt i närmiljön och i skolan.
Re8 ge eleven möjligheter att öva sig att **framföra och motivera sina åsikter** samt att lyssna på och förstå olika åsikter.

Definition:
Att reflektera över personliga värderingar, identifiera och förklara hur värderingar varierar mellan människor och över tid, och samtidigt kritiskt utvärdera i vilken utsträckning dessa värderingar stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.

Eleven:

- ❑ identifierar värderingar och uttrycker egna.
- ❑ tar ställning i olika hållbarhetsfrågor.

Förslag på uppgifter:

- ❑ Undersök de ikoner som beskriver målen för Agenda 2030 och bekanta er med de gemensamma målen som gäller alla människor i världen. Gör en bild eller en bildserie som beskriver hur man tillsammans påverkar Agenda 2030-målen. https://teemapaivat.maailma2030.fi/sv/rubrik-agenda-2030-helhet-for-hallbar-utveckling?assignments=413#accordion-413
- ❑ Förslag på värderingsövningar (linjen, heta stolen, fyra hörn): https://docs.google.com/presentation/d/11V6jQnjRYmJWxRkGxKQySXRBbUAjpuuwlGmIyyqIKEM/edit?usp=sharing

Verktyg för hållbarhetskompetens

COMPCOLL HÅLLBARHETSKOMPETENS

MALAX MAALAHTI

Åbo Akademi Centret för livslångt lärande

UTBILDNINGSSTYRELSEN FINANSIERAR PROJEKTET

Åk 1

3. Främja naturen

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 stödja eleven att **utveckla känsla för miljön** och handleda eleven att agera på ett hållbart sätt i närmiljön och i skolan.
Omg4 handleda eleven att **undersöka,** röra sig och göra utflykter i sin **närmiljö.**
Gy3 stärka de grundläggande motoriska färdigheterna (balans- och rörelseförmåga, förmåga att hantera redskap), så att eleven lär sig att anpassa dem i **olika lärmiljöer**, i olika situationer och under **olika årstider.**
Re7 handleda eleven att tänka etiskt och att inse vad det innebär att **ta ansvar för** sig själv, sin grupp, miljön och **naturen.**

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Eleven:

- ❏ bryr mig om naturen.
- ❏ rör mig i naturen.
- ❏ upptäcker naturens mångfald.

Förslag på uppgifter:

- ❏ Klassen deltar i Barnens fågelvecka . Material och förslag på aktiviteter: https://www.birdlife.fi/tapahtumat/lasten-lintuviikko/barnens-fagelvecka/
- ❏ Förslag på lekar, undersöka naturen med alla sinnen: https://pedagog.uppsala.se/globalassets/pedagog-uppsala/dokument/utomhusundervisning/med-alla-sinnen---ovningar-fran-naturskolan.pdf
- ❏ I Naturhistoriska muséet materialbank finns många olika färdiga BINGO-brickor man kan använda: https://www.nrm.se/skola/forklassrummet/fklak3.9006235.html
- ❏ Grön flagg material kring naturens mångfald: https://vihrealippu.fi/sv/biodiversitet/?fbclid=IwAR0rJ1HyzrcCAz6axtuGRfXF1bqGpCjHTAB6lYgHfORmNzbiqDqEXvJ5tzg

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 1

7. Framtidskompetens

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 stödja eleven i att utveckla sitt språk och sin **fantasi,** kommunikations- och samarbetsförmåga genom att erbjuda möjlighet för eleven att delta i olika kommunikationssituationer och bli bekant med normerna för dessa.

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Eleven:

- ❏ visualiserar och fantiserar fritt om önskvärda framtider (ta inspiration från Agenda 2030).

Förslag på uppgifter:

- ❏ Handlingskompetens och framtidsvisioner. Frågebatteri som lärare kan använda för att hjälpa eleverna fantisera om en önskvärd framtid: https://docs.google.com/presentation/d/1SwyGI-NRrUGSPZrQoi8nLhH0Kpse7HNxDaBHnr7M1gE/edit?usp=sharing

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 1

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 stödja eleven i att utveckla sitt språk och sin fantasi, kommunikations- **och samarbetsförmåga** genom att erbjuda möjlighet för eleven att delta i olika kommunikationssituationer och bli bekant med normerna för dessa.
Fi3. Eleven lär sig **samarbeta** och fungera i grupp med andra.
Omg9 handleda eleven att på ett mångsidigt sätt bekanta sig med vardagsteknik samt uppmuntra eleverna **att tillsammans** pröva, upptäcka, bygga och skapa nytt.
Bk5 uppmuntra eleven till långsiktigt bildskapande arbete, både självständigt och **tillsammans med andra.**

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- ❏ vågar prata i grupp.
- ❏ lyssnar och bidrar med egna förslag och idéer i hållbarhetsfrågor.

Förslag på uppgifter:

- ❏ Samarbetsövningar i skogen: https://wikster.se/samarbetsovningar-i-skogen/
- ❏ Folkhälsans material “Chilla ute” ger förslag på övningar att göras utomhus. Läraren kan välja en eller flera övningar från de olika delarna (avslappning, möte, vandring och matstund) som passar ditt syfte och din målgrupp bäst: https://www.folkhalsan.fi/globalassets/vuxna/fritid/utmanad-spel/chilla-ute_webb.pdf
- ❏ Grön flagg har genomarbetat materialpaket för alla elever inom grundläggande utbildningen: https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2019/02/Maapallo_SVE_vaka_WEB.pdf
- ❏ Gruppstärkande övningar, kooperativt lärande: https://kooperativt.com/2016/07/25/gruppstarkande-ovningar/

Åk 2

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 2

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo14 handleda eleven att **uppskatta** sin **egen och andras kultur** och språk samt **kulturell mångfald**, ge eleven möjlighet att bekanta sig med olika former av barnkultur och sporra eleven att producera kultur tillsammans med andra.
Bk11 stödja eleven att **beakta det kulturella mångfaldet** och hållbar utveckling i sitt bildskapande.
Re6 vägleda eleven att **handla rättvist**, leva sig in i andras situation och att respektera andras tankar och övertygelser samt mänskliga rättigheter.

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Eleven:

- ❏ respekterar, förstår och uppskattar olika kulturer.

Förslag på uppgifter:

- ❏ Ad Astras sagor handlar om fester från olika vackra traditioner. Varje saga finns berättad på fem språk: svenska, finska, engelska, arabiska och ryska. Fokusera tillsammans med eleverna på likheter mellan olika kulturer och festtraditioner: https://saga.ad-astra.fi/. Pedagogiskt material kopplat till festsagorna: https://saga.ad-astra.fi/sv/uppgifter_for_sagor
- ❏ Kulturell mångfald året runt med hjälp av O.lika materialets kalender. I kalendern “Mångfald året runt” lyfts olika högtider och temadagar fram: https://o-lika.fi/kalender/. Dessa kan uppmärksammas i klassen.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 2

4. Systemtänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg7 handleda eleven att mångsidigt **beskriva, jämföra och klassificera** organismer, livsmiljöer, fenomen, **material** och situationer samt namnge dessa.
Omg12 handleda eleven att **strukturera omgivningen**, den mänskliga verksamheten och fenomen som förekommer i den med hjälp av begrepp inom de olika ämnesområdena i omgivningslära.
Ma4 handleda eleven att utveckla förmågan att **dra slutsatser** och lösa problem.

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Eleven:

- ❏ känner till olika materialprocesser t.ex. från jord till bord, återvinning, återanvändning och kompostering.

Förslag på uppgifter:

- ❏ Storylineprojekt kring återvinning och återanvändning: https://docs.google.com/document/d/1sPdqphb59QZtmr6mqXF0Zl1aEcumyUzxoX5R3xz2kzk/edit#heading=h.m7d1o3eeph0y
- ❏ Skräp eller skatter, materialpaket och aktiviteter om skräp: https://docs.google.com/document/d/1glXc7j1qjie6pY3mXOJObMMs6vZPLHqoTIGZ51QUpvs/edit#heading=h.7dlbfypknfu
- ❏ Mat för alla sinnen: https://www.ruokatutka.fi/sv/fardiga-lektionsplaner/mat-for-alla-sinnen/
- ❏ Klimat på hållbar väg, WWF:s materialpaket för åk 1-9: Övningar och experimentförslag (sid. 26-54)
- ❏ Värdsarvsundervisningsmaterial om rundhällar och isräfflor: 2_HK_K_Istid_1_Rundhällar-och-isräfflor_N1.pdf

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 2

5. Kritiskt tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo7 handleda eleven i att **söka information** på många olika sätt.
Omg11 handleda eleven att använda informations- och kommunikationsteknik för att **söka information** samt för att dokumentera och presentera observationer.
Mo9 inspirera eleven att **berätta och uttrycka sina åsikter** och beskriva sina upplevelser i tal, bild och skrift.
Re8 ge eleven möjligheter att öva sig att **framföra och motivera sina åsikter** samt att **lyssna på och förstå olika åsikter.**
Omg14 uppmuntra eleven att uttrycka sig och **öva sig att motivera sina åsikter.**

Att utvärdera information och argument, identifiera antaganden, ifrågasätta status quo och reflektera över hur personlig, social och kulturell bakgrund påverkar tänkande och slutsatser.

Eleven:

- ❏ söker information på olika sätt.
- ❏ vågar ha en åsikt.

Förslag på uppgifter:

- ❏ Lektionsupplägg: Att hitta det man söker: https://digitalalektioner.se/lektion/soktips-att-hitta-vad-man-letar-efter/
- ❏ Eleverna skapar tillsammans falska nyheter med bilder och film, med bland annat Green Screen: https://pedagog.jonkoping.se/utbildningsmaterial/utbildningsarkiv/2022-10-12-kallkritik-i-forskolan
- ❏ Lärarhandledning för det första stegen mot ett vaket nätanvändande. Nosa på nätet: https://blog.edu.turku.fi/iktpedagogik/files/2019/02/Lararhandledning-Nosa-pa-natet1.pdf

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 1

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 stödja eleven att utveckla känsla för miljön **och handleda eleven att agera på ett hållbart sätt** i närmiljön och i skolan.
Omg8 vägleda eleven att **agera på ett tryggt och säkert sätt**, följa givna anvisningar och förstå motiveringarna för dem.
SI5 stödja eleven att utveckla sin självkänsla genom att ge eleven möjlighet att känna att hen lyckas, förstår och **hittar på lösningar** i slöjden.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❏ agerar på ett hållbart sätt för t ex öka biodiversitet (ex. insektshotell) eller sociala välbefinnande i närmiljön (besöka äldreboende).

Förslag på uppgifter:

- ❏ Bygg olika insektshotell: https://alltombiodling.se/sa-bygger-du-ett-insektshotell/
- ❏ Spela klimatspelet: https://learning-corner.learning.europa.eu/learning-materials/climate-action-board-game_sv
- ❏ Grön flagg har sammanställt de effektivaste miljöåtgärderna som ett digert materialpaket som kan användas inom den grundläggande utbildningen: https://vihrealippu.fi/sv/de-mest-effektiva-miljoatgarderna/

COMPCOLL
HÅLLBARHETSKOMPETENS

Verktyg för hållbarhetskompetens

Årskurs 3-6

Målet med den här lärstigen är att ge elever och studerande kunskaper, färdigheter och attityder som hjälper dem att bli aktörer för en hållbar vardag och framtid.

Den här lärstigen är för elever i åk 3-6 i Malax. Den är en kopia av den regionala standardlärstigen inom det av utbildningsstyrelsen finansierade projektet Gröna stigen i Jakobstads- och Karlebyregionen - från åk 1 till gymnasiet - utgående från GreenComp (som ger verktyg för att nå hållbarhetsmålen i Agenda 2030). Här kopplar vi ihop målen i de nationella läroplansgrunderna med materialtips och kompetenser från GreenComp och ger lärare verktyg för att planera sin undervisning om och bedömning av hållbarhetskompetens.

Den regionala standardlärstigen sammanställdes inom projektet Gröna Stigen (09/2022-09/2024) som finansierades av Utbildningsstyrelsen och kommunerna Jakobstad, Karleby, Kronoby, Larsmo, Nykarleby och Pedersöre. Den regionala standardlärstigen utarbetades av PeD Ann-Catherine Henriksson och FM Mia Skog vid Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi, 11/2023.

MALAX MAALAHTI

Åbo Akademi
Centret för livslångt lärande

UTBILDNINGSSTYRELSEN FINANSIERAR PROJEKTET

Åk 3

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 3

4. Systemtänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val och reflektera** kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.
Omg18 Eleven undersöker, beskriver och förklarar kemiska fenomen, ämnens egenskaper och omvandlingar samt förstår principen om **materiens bevarande.**
Sl8 Eleven **granskar mångsidigt konsumtionsvanor och produktionssätt**. Eleven framställer sina produkter på ett materialekonomiskt sätt.

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Eleven:

- ❏ bekantar sig med Agenda 2030 målen.
- ❏ bekantar sig med olika produkters livscykler och olika kretslopp i naturen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Spel om vattnets kretslopp.
- ❏ Spel om Kolets kretslopp, ett tärningsspel. Skyltar till spelet hittas här.
- ❏ Bok om choklad.
- ❏ Världens största lektion (Unicef) - filmklipp kring de globala målen: del 1 , del 2, del 3
- ❏ Förklaring av de globala målen på lätt svenska.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 3

7. Framtidskompetens

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 Eleven utvecklar sin miljömedvetenhet, agerar och påverkar i sin miljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling. Eleven förstår betydelsen av hållbar utveckling för sig själv och för världen. (vitsord 9 Eleven ger motiverade exempel på faktorer som utvecklar och hotar en **hållbar framtid).**

Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt prövar, upptäcker och **skapar nytt tillsammans med andra.**

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val** och **reflektera kring de värden** som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en **hållbar framtid.**

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Eleven:

- ❏ kan föreställa sig alternativa, hållbara framtidsscenarier som bygger på hållbarhetsvärderingar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Övning och diskussionsuppgift där elever få ta ställning till sannolika, osannolika, önskvärda eller icke önskvärda framtidsvisioner.
- ❏ Världsarvsundervisningsmaterial: Landhöjning framtiden https://highcoastkvarken.org/wp-content/uploads/10_HK_K_Landhojning_6_Framtiden_N1.pdf

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 3

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och **ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.**
Fi5 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter** på ett sätt som motiverar till att lära sig **tillsammans.**
MoFi4 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta** och fungera i grupp på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
En5 Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven **lär sig att samarbeta** och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt **prövar, upptäcker och skapar nytt tillsammans med andra.**
Bk5 Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck **självständigt och i samarbete.**
Gy8 Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- ❏ planerar och genomför gemensamt påverkansarbete.
- ❏ tar hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Röda korsets materialpaket, kompiskunskap med Mumin.
- ❏ Öva på förhandlingsegenskaper med material från Ahtisaaripäivä.fi.
- ❏ Samarbetsövningen: Mötas i mitten.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 3

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val** och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.
Livs10 Eleven vet att det finns internationellt överenskomna mål för hållbar utveckling. Eleven kan **agera ansvarsfullt** i sin omgivning.
Saml 8 Eleven lär sig att förstå grunderna för sin egen penninganvändning och sina egna konsumtionsval samt färdigheter som anknyter till dem.
Bk11 Eleven **beaktar perspektiv** som anknyter till kulturell mångfald och **hållbar utveckling** när hen uttrycker sig i bild.
Innehåll **4 i Omg:** Eleverna bekanta sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❑ agera på ett hållbart sätt.
- ❑ är medveten om sina rättigheter och skyldigheter.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❑ Venni och klimatförändringen: materialpaket på finska.
- ❑ Bygga olika fågelholkar för olika fåglar.
- ❑ Övningar och material om allemansrätten.
- ❑ Det är tillåtet att planscher. https://www.utinaturen.fi/etikettifriluftslivet
- ❑ Spel: Barnens rättigheter.
- ❑ Unisefs materialpaket om barnens rättigheter.

Åk 4

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 4

1. Värdesätta hållbarhet

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo1 Eleven stärker sin förmåga att agera i olika kommunikationssituationer och stärker sin förmåga att **uttrycka sin åsikt.**
Re11 Eleven övar sig i att **diskutera etiska frågor** och utvecklar sina tankefärdigheter och färdigheter att delta i diskussioner.
Sa6 Eleven lär sig att förstå att det **finns olika värderingar**, perspektiv och syften i anknytning till information om samhällsfrågor.
Bk10 Eleven övar på att framföra sina egna åsikter om visuell kultur och lär sig att **diskutera de värderingar** som uttrycks i den.

Definition:
Att reflektera över personliga värderingar, identifiera och förklara hur värderingar varierar mellan människor och över tid, och samtidigt kritiskt utvärdera i vilken utsträckning dessa värderingar stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.

Eleven:

- ❏ identifierar hållbarhetsvärderingar och uttrycker egna värderingar och åsikter.
- ❏ tar ställning i olika hållbarhetsfrågor.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Värderingsövningar utgående från bilder och påståenden (linjen, heta stolen och fyra hörn).
  Vilka bilder visar på hållbar utveckling? Analysera bilderna.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 4

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo15 Eleven utvecklar sin(a) språklig(a) och kulturella identitet(er) och lär sig att värdesätta **olika kulturer och språk** samt lär sig att använda medier och kulturutbud.
Bk11 Eleven beaktar **perspektiv som anknyter till kulturell mångfald** och hållbar utveckling när hen uttrycker sig i bild.
Sa3 Eleven lär sig att uppfatta sig själv som en individ och medlem i olika grupper, att förstå betydelsen av de **mänskliga rättigheterna** och jämlikhet samt att känna till grunderna för rättssystemet.
En1 Eleven lär sig att känna igen den **språkliga och kulturella mångfalden** i sin närmiljö och i världen. Eleven lär sig att förstå engelskans ställning som globalt kommunikationsspråk.

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Eleven:

- ❏ förstår att det finns likheter mellan olika kulturer, samhällen och individer
- ❏ förstår och reflekterar över personliga behov
- ❏ har kunskap om hur människans påverkan på naturen ökat över tid

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ I materialpaketet som sammanställts på O.lika:s hemsida kan man bekanta sig med människor som gjort skillnad.
- ❏ Materialpaket från Risc (en) . Vilka behov har ett barn?
- ❏ Materialpaket på engelska: Vilket skulle vara det bästa hemmet? eller Vad innebär ordet hem?

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 4

3. Främja naturen

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg15 Eleven **undersöker naturen**, identifierar organismer och livsmiljöer samt kan tänka ekologiskt. Eleven förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.
Re4 Eleven kan **ta ansvar** för sig själv, andra människor och **naturen**.

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Eleven:

- ❏ undersöker naturen.
- ❏ inser att allt människan producerat kommer från råvaror från naturen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Undersök och odla med frön: https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1H0ZS3Bdo89bkcp1ye63_BD7TULikH3Jh
- ❏ Utomhuslekar med skogstema: https://www.skogeniskolan.se/laromedel/36-leken/
- ❏ Näringskedjor och näringsvävar: https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1H0ZS3Bdo89bkcp1ye63_BD7TULikH3Jh
- ❏ Olika slags frön: https://drive.google.com/file/d/16jUB9R3qRezbtdzElBiJ0W3N1u-o2RiH/view?usp=drive_link
- ❏ Använd metoden diamanten för att på ett demokratiskt vis välja påverkansprojekt som eleverna skall jobba med. På Grön flaggs hemsida finns det flera olika rubriker som man kan arbeta utifrån:
  1) https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2018/02/Metoddiamanten.pdf
  2) https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2018/02/Det_viktigaste_malet_for_paverkan.pdf

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 4

6. Problemformulering

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg4 Eleven **formulerar frågor** om olika ämnesområden och använder dem som utgångspunkt för undersökningar och andra aktiviteter.

Ma3 handleda eleven att utveckla sin förmåga **att ställa frågor** och dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer.

"På ett grundläggande plan handlar problemformulering om att fastställa vad det är som gör en viss situation utmanade och sedan identifiera de bästa åtgärderna för att ta itu med det, något som kräver systemtänkande. Problemformulering bidrar framförallt till att fastställa mål och staka ut riktningen för problemlösningsprocess" (GreenComp s 21-22).

Eleven:

- ❏ formulerar forskningsbara frågor med koppling till hållbarhet.
- ❏ ser att problem kan se olika ut ur olika perspektiv.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Frågor och problemställning: tre olika aktiviteter.
- ❏ Jobba med begreppsbubblor i omgivningslära (norskt material).
- ❏ Lärarhandledning (film) för hur man skall jobba med begreppsbubblor i undervisningen.
- ❏ Lärarhandledning: vad är forskningsbara frågor?
- ❏ Lärarhandledning: att ställa frågor

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 4

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och **ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.**
Fi5 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter** på ett sätt som motiverar till att lära sig **tillsammans.**
MoFi4 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta** och fungera i grupp på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
En5 Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven **lär sig att samarbeta** och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt **prövar, upptäcker och skapar nytt tillsammans med andra.**
Bk5 Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck **självständigt och i samarbete.**
Gy8 Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- ❏ planerar och genomför gemensamt påverkansarbete.
- ❏ tar hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Röda korsets materialpaket, kompiskunskap med Mumin.
- ❏ Öva på förhandlingsegenskaper med material från Ahtisaaripäivä.fi.
- ❏ Samarbetsövningen: Mötas i mitten.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 4

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val** och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.
Livs10 Eleven vet att det finns internationellt överenskomna mål för hållbar utveckling. Eleven kan **agera ansvarsfullt** i sin omgivning.
Saml 8 Eleven lär sig att förstå grunderna för sin egen penninganvändning och sina egna konsumtionsval samt färdigheter som anknyter till dem.
Bk11 Eleven **beaktar perspektiv** som anknyter till kulturell mångfald och **hållbar utveckling** när hen uttrycker sig i bild.
Innehåll **4 i Omg:** Eleverna bekanta sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❑ agera på ett hållbart sätt.
- ❑ är medveten om sina rättigheter och skyldigheter.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❑ Venni och klimatförändringen: materialpaket på finska.
- ❑ Bygga olika fågelholkar för olika fåglar.
- ❑ Övningar och material om allemansrätten.
- ❑ Det är tillåtet att planscher. https://www.utinaturen.fi/etikettifriluftslivet
- ❑ Spel: Barnens rättigheter.
- ❑ Unisefs materialpaket om barnens rättigheter.

Åk 5

Verktyg för hållbarhetskompetens

COMPCOLL HÅLLBARHETSKOMPETENS

MALAX MAALAHTI

Åbo Akademi Centret för livslångt lärande

UTBILDNINGSSTYRELSEN FINANSIERAR PROJEKTET

Åk 5

5. Kritiskt tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo7 Eleven lär sig att **söka information, använda mångsidiga informationskällor och bedöma informationens tillförlitlighet.**
Omg14 Eleven **hämtar tillförlitlig information**, uttrycker på ett motiverat sätt olika synpunkter samt **tolkar och kritiskt bedömer informationskällor och synvinklar.**
Hi2 Eleven **känner till** olika historiska **källor**.
Saml 7 Förmåga att **uppfatta** olika **värderingar, perspektiv och syften.**

Att utvärdera information och argument, identifiera antaganden, ifrågasätta status quo och reflektera över hur personlig, social och kulturell bakgrund påverkar tänkande och slutsatser.

Eleven:

- ❏ motiverar sina åsikter.
- ❏ skiljer på fakta och åsikt.
- ❏ använder olika källor.
- ❏ identifiera normer.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Ett verk tyg med stödfrågor som stöder eleven att granska ex. olika nyhetstexter (ju stadigare myran står desto trovärdigare är texten) - Den kritiska myran.
- ❏ Uppgift: Räkna med normer.
- ❏ Världsarvsundervisningsmaterial: Undervisningsmaterial: vårt gemensamma världsarv och Spela in din ditt eget podcast-avsnitt

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 5

6. Problemformulering

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg4 Eleven **formulerar frågor** om olika ämnesområden och använder dem som utgångspunkt för undersökningar och andra aktiviteter.

Ma3 handleda eleven att utveckla sin förmåga **att ställa frågor** och dra motiverade slutsatser utifrån sina observationer.

"På ett grundläggande plan handlar problemformulering om att fastställa vad det är som gör en viss situation utmanade och sedan identifiera de bästa åtgärderna för att ta itu med det, något som kräver systemtänkande. Problemformulering bidrar framförallt till att fastställa mål och staka ut riktningen för problemlösningsprocess" (GreenComp s 21-22).

Eleven:

- ❏ formulerar forskningsbara frågor med koppling till hållbarhet.
- ❏ ser att problem kan se olika ut ur olika perspektiv.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Frågor och problemställning: tre olika aktiviteter.
- ❏ Jobba med begreppsbubblor i omgivningslära (norskt material).
- ❏ Lärarhandledning (film) för hur man skall jobba med begreppsbubblor i undervisningen.
- ❏ Lärarhandledning: vad är forskningsbara frågor?
- ❏ Lärarhandledning: att ställa frågor

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 5

8. Anpassningsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:
Omg10 Eleven agerar i olika roller och kommunikationssituationer i gruppen. Eleven uttrycker sig själv och lyssnar på andra. Eleven **identifierar**, **uttrycker** och **reglerar sina känslor**.
Hi7 Eleven uppfattar **förändringar och deras innebörd för olika människor** och **förstår hur samma förändringar har kunnat få olika innebörd för olika människor**.
Gy8 Eleven arbetar tillsammans med alla och kan **reglera sina handlingar och känslouttryck** i gymnastiksituationerna.
Mu3 uppmuntra eleven att kroppsligt uttrycka musik, bilder, berättelser och **känslor** genom rörelse.

Att hantera omställningar och utmaningar i komplexa hållbarhetssituationer. Att fatta beslut som berör framtiden i situationer som kännetecknas av osäkerhet och risk.

Eleven:

- ❏ ser orsaker bakom känslor.
- ❏ övar på att klara av förändringar i vardagen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Material om egna och andras känslor.
- ❏ Materialpaket om växelverkan och empati: https://ahtisaaripaiva.fi/sv/undervisningsmaterial/vaxelverkan-och-empati
- ❏ Empatiboxen ett materialpaket för skolor.
- ❏ Körkort för psykisk hälsa, ett omfattande materialpaket utarbetat av Mieli rf och Tavastehus stad. Helheten Körkort i psykisk hälsa har utvecklats i samarbete med Tavastehus stad och MIELI Psykisk Hälsa Finland rf för att öva grundskoleelevers färdigheter inom psykisk hälsa. Helheten består av kunskaper och färdigheter relaterade till psykiskt välbefinnande i enlighet med läroplanen. Informationsinnehållet presenteras på åldersnivå och med hjälp av exempel. Övningarna utförs individuellt eller i grupp. https://oppi.mieli.fi/mod/book/view.php?id=14024
- ❏ Lilla miljöångestguiden: https://mieli.fi/wp-content/uploads/2021/09/ympa%CC%88risto%CC%88ahdistus_taitto_RUOTSI_PAINO.pdf

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 5

10. Politisk handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 Eleven utvecklar sin miljömedvetenhet, **agerar** och påverkar i sin miljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling. Eleven förstår betydelsen av hållbar utveckling för sig själv och för världen.

Samh7 Eleven lär sig grundläggande färdigheter att **påverka på ett demokratiskt sätt** och att diskutera olika åsikter konstruktivt.

Att navigera i det politiska systemet, identifiera politiskt ansvar för ohållbara beteenden och kräva ändamålsenlig politik för hållbarhet. Att visa intresse, mod och vilja att samarbeta för att nå ökad hållbarhet.

Eleven:

- ❏ utvecklar, värderar och genomför aktivt demokratiska påverkansprojekt tillsammans med klassen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Förslag på påverkansprojekt. I linje med principerna för Grön Flagg fokuserar listorna på att barnen och ungdomarna ska få ta del i planeringen, genomförandet och utvärderandet av verksamheten.
- ❏ Hur påverkar vi vår samhälle? I materialsammaställningen finns en lista med olika demokratiska påverkansprojekt.
- ❏ Övning: Vad är rättvisa?
- ❏ Hur genomföra demokratiska samtal?

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 5

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och **ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.**
Fi5 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter** på ett sätt som motiverar till att lära sig **tillsammans.**
MoFi4 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta** och fungera i grupp på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
En5 Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven **lär sig att samarbeta** och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt **prövar, upptäcker och skapar nytt tillsammans med andra.**
Bk5 Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck **självständigt och i samarbete.**
Gy8 Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- ❏ planerar och genomför gemensamt påverkansarbete.
- ❏ tar hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Röda korsets materialpaket, kompiskunskap med Mumin.
- ❏ Öva på förhandlingsegenskaper med material från Ahtisaaripäivä.fi.
- ❏ Samarbetsövningen: Mötas i mitten.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 5

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val** och reflektera kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.
Livs10 Eleven vet att det finns internationellt överenskomna mål för hållbar utveckling. Eleven kan **agera ansvarsfullt** i sin omgivning.
Saml 8 Eleven lär sig att förstå grunderna för sin egen penninganvändning och sina egna konsumtionsval samt färdigheter som anknyter till dem.
Bk11 Eleven **beaktar perspektiv** som anknyter till kulturell mångfald och **hållbar utveckling** när hen uttrycker sig i bild.
Innehåll **4 i Omg:** Eleverna bekanta sig också med de rättigheter och skyldigheter som gäller då de rör sig i sin omgivning.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❑ agera på ett hållbart sätt.
- ❑ är medveten om sina rättigheter och skyldigheter.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❑ Venni och klimatförändringen: materialpaket på finska.
- ❑ Bygga olika fågelholkar för olika fåglar.
- ❑ Övningar och material om allemansrätten.
- ❑ Det är tillåtet att planscher. https://www.utinaturen.fi/etikettifriluftslivet
- ❑ Spel: Barnens rättigheter.
- ❑ Unisefs materialpaket om barnens rättigheter.

Åk 6

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 6

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo15 Eleven utvecklar sin(a) språklig(a) och kulturella identitet(er) och lär sig att värdesätta **olika kulturer och språk** samt lär sig att använda medier och kulturutbud.
Bk11 Eleven beaktar **perspektiv som anknyter till kulturell mångfald** och hållbar utveckling när hen uttrycker sig i bild.
Sa3 Eleven lär sig att uppfatta sig själv som en individ och medlem i olika grupper, att förstå betydelsen av de **mänskliga rättigheterna** och jämlikhet samt att känna till grunderna för rättssystemet.
En1 Eleven lär sig att känna igen den **språkliga och kulturella mångfalden** i sin närmiljö och i världen. Eleven lär sig att förstå engelskans ställning som globalt kommunikationsspråk.

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Eleven:

- ❏ förstår att det finns likheter mellan olika kulturer, samhällen och individer
- ❏ förstår och reflekterar över personliga behov
- ❏ har kunskap om hur människans påverkan på naturen ökat över tid

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ I materialpaketet som sammanställts på O.lika:s hemsida kan man bekanta sig med människor som gjort skillnad.
- ❏ Materialpaket från Risc (en) . Vilka behov har ett barn?
- ❏ Materialpaket på engelska: Vilket skulle vara det bästa hemmet? eller Vad innebär ordet hem?

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 6

3. Främja naturen

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg15 Eleven **undersöker naturen**, identifierar organismer och livsmiljöer samt kan tänka ekologiskt. Eleven förstår människans uppbyggnad, livsfunktioner och utveckling.
Re4 Eleven kan **ta ansvar** för sig själv, andra människor och **naturen**.

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Eleven:

- ❏ undersöker naturen.
- ❏ inser att allt människan producerat kommer från råvaror från naturen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Undersök och odla med frön: https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1H0ZS3Bdo89bkcp1ye63_BD7TULikH3Jh
- ❏ Utomhuslekar med skogstema: https://www.skogeniskolan.se/laromedel/36-leken/
- ❏ Näringskedjor och näringsvävar: https://drive.google.com/drive/u/1/folders/1H0ZS3Bdo89bkcp1ye63_BD7TULikH3Jh
- ❏ Olika slags frön: https://drive.google.com/file/d/16jUB9R3qRezbtdzElBiJ0W3N1u-o2RiH/view?usp=drive_link
- ❏ Använd metoden diamanten för att på ett demokratiskt vis välja påverkansprojekt som eleverna skall jobba med. På Grön flaggs hemsida finns det flera olika rubriker som man kan arbeta utifrån:
  1) https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2018/02/Metoddiamanten.pdf

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 6

4. Systemtänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val och reflektera** kring de värden som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en hållbar framtid.
Omg18 Eleven undersöker, beskriver och förklarar kemiska fenomen, ämnens egenskaper och omvandlingar samt förstår principen om **materiens bevarande.**
Sl8 Eleven **granskar mångsidigt konsumtionsvanor och produktionssätt**. Eleven framställer sina produkter på ett materialekonomiskt sätt.

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Eleven:

- ❏ bekantar sig med Agenda 2030 målen.
- ❏ bekantar sig med olika produkters livscykler och olika kretslopp i naturen.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Spel om vattnets kretslopp.
- ❏ Spel om Kolets kretslopp, ett tärningsspel. Skyltar till spelet hittas här.
- ❏ Bok om choklad.
- ❏ Världens största lektion (Unicef) - filmklipp kring de globala målen: del 1 , del 2, del 3
- ❏ Förklaring av de globala målen på lätt svenska.
- ❏ Världsarvsundervsiningsmaterial: Upptäck geologin i Kvarken och Kahoot frågesport om världsarvsobjekt

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 6

7. Framtidskompetens

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Omg3 Eleven utvecklar sin miljömedvetenhet, agerar och påverkar i sin miljö och i olika sammanhang för att främja hållbar utveckling. Eleven förstår betydelsen av hållbar utveckling för sig själv och för världen. (vitsord 9 Eleven ger motiverade exempel på faktorer som utvecklar och hotar en **hållbar framtid).**

Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt prövar, upptäcker och **skapar nytt tillsammans med andra.**

Re10 Eleven utvecklar sin förmåga att **utvärdera sina val** och **reflektera kring de värden** som påverkar dem ur ett etiskt perspektiv och med tanke på en **hållbar framtid.**

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Eleven:

- ❏ kan föreställa sig alternativa, hållbara framtidsscenarier som bygger på hållbarhetsvärderingar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Övning och diskussionsuppgift där elever få ta ställning till sannolika, osannolika, önskvärda eller icke önskvärda framtidsvisioner.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 6

9. Utforskande tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo7 Eleven lär sig att söka information, använda mångsidiga informationskällor och **bedöma informationens tillförlitlighet**.
Fi10 och **En10** Eleven lär sig att **förstå budskapet** i muntliga och skriftliga texter.
Omg11 Eleven använder digitala verktyg för att söka, **bearbeta** och presentera information och för att kommunicera på ett ansvarsfullt, tryggt och ergonomiskt sätt.
Omg14 Eleven hämtar tillförlitlig information, uttrycker på ett motiverat sätt olika synpunkter samt **tolkar och kritiskt bedömer informationskällor och synvinklar.**
Re4 Eleven utvecklar sin förmåga att söka information om religion i olika källor samt **bedöma och använda informationen**.

Att använda sig av ett förhållningssätt där man utforskar och kopplar samman olika discipliner, är kreativ och experimenterar med nya idéer eller metoder.

Eleven:

- ❏ söker och sammanställer källkritiskt information om hållbarhet.
- ❏ kommer med idéer, genomför idéer, förbättrar sina och andras idéer för en hållbarare vardag.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Vem är trovärdig och expert? Övning i källkritik.
- ❏ Uppfinnarworkshop (materialet på norska).
- ❏ Lärarhandledning: Samhällsfrågor med naturvetenskapligt innehåll.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 6

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo2 Eleven lär sig iaktta hur egna språkliga och kommunikativa val inverkar i gruppkommunikationssituationer och **ta hänsyn till andra gruppmedlemmar.**
Fi5 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta och delta i gruppens aktiviteter** på ett sätt som motiverar till att lära sig **tillsammans.**
MoFi4 Eleven lär sig att berätta om mål för sina studier i finska. **Eleven lär sig att samarbeta** och fungera i grupp på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
En5 Eleven lär sig att berätta om målen för sina studier i engelska. Eleven **lär sig att samarbeta** och delta i gruppens aktiviteter på ett sätt som motiverar till att lära sig tillsammans.
Omg7 Eleven förstår användningen och betydelsen av vardagliga tekniska tillämpningar, hur de fungerar och används samt **prövar, upptäcker och skapar nytt tillsammans med andra.**
Bk5 Eleven lär sig att målmedvetet utveckla sitt visuella uttryck **självständigt och i samarbete.**
Gy8 Eleven arbetar tillsammans med alla och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- ❏ planerar och genomför gemensamt påverkansarbete.
- ❏ tar hänsyn till andra gruppmedlemmar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Röda korsets materialpaket, kompiskunskap med Mumin.
- ❏ Öva på förhandlingsegenskaper med material från Ahtisaaripäivä.fi.
- ❏ Samarbetsövningen: Mötas i mitten.

COMPCOLL
HÅLLBARHETSKOMPETENS

Verktyg för hållbarhetskompetens

Årskurs 7-9

Målet med den här lärstigen är att ge elever och studerande kunskaper, färdigheter och attityder som hjälper dem att bli aktörer för en hållbar vardag och framtid.

Den här lärstigen är för elever i åk 7-9 i Malax. Den är en kopia av den regionala standardlärstigen inom det av utbildningsstyrelsen finansierade projektet Gröna stigen i Jakobstads- och Karlebyregionen - från åk 1 till gymnasiet - utgående från GreenComp (som ger verktyg för att nå hållbarhetsmålen i Agenda 2030). Här kopplar vi ihop målen i de nationella läroplansgrunderna med materialtips och kompetenser från GreenComp och ger lärare verktyg för att planera sin undervisning om och bedömning av hållbarhetskompetens.

Den regionala standardlärstigen sammanställdes inom projektet Gröna Stigen (09/2022-09/2024) som finansierades av Utbildningsstyrelsen och kommunerna Jakobstad, Karleby, Kronoby, Larsmo, Nykarleby och Pedersöre. Den regionala standardlärstigen utarbetades av PeD Ann-Catherine Henriksson och FM Mia Skog vid Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi, 11/2023.

MALAX MAALAHTI

Åbo Akademi
Centret för livslångt lärande

UTBILDNINGSSTYRELSEN FINANSIERAR PROJEKTET

Åk 7

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 7

1. Värdesätta hållbarhet

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

MoFi1 utveckla elevens förmåga att **reflektera över värderingar** och företeelser som är förknippade med nationalspråkens ställning i Finland samt stärka elevens förmåga och vilja att ta del av och verka i flerspråkiga och mångkulturella miljöer.
En1 utveckla elevens förmåga att **reflektera över värderingar** och företeelser som anknyter till engelskans ställning och olika varianter samt ge eleven beredskap att utveckla sin förmåga att agera i mångkulturella miljöer.
Hä8 handleda eleven att iaktta och **kritiskt granska** företeelser som anknyter till hälsa och sjukdom samt **värderingar och normer** som är förknippade med dem och att bedöma tillförlitligheten och relevansen i information.
Re8 Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra **reflektera** över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de **egna värderingarna** i förhållande till dem.
Bk10 Eleven lär sig att **uttrycka sina åsikter om värderingar** som finns i visuell kultur.

Definition:
Att reflektera över personliga värderingar, identifiera och förklara hur värderingar varierar mellan människor och över tid, och samtidigt kritiskt utvärdera i vilken utsträckning dessa värderingar stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.

Eleven:

- ❏ förstår att värderingar varierar mellan människor, samhällen och kulturer över tid.
- ❏ framför argument som motiverar ställningstagandet.
- ❏ granskar skillnader och konsekvenser av olika sätt att agera.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Påstående och förslag på 3 olika värderingsövningar där elever får öva sig på att ta ställning till olika hållbarhetsfrågor.
- ❏ Skolresurs´ julkalender 2020 handlade om olika påståenden där eleverna skulle ta ställning till hur hållbara de olika alternativa svaren är. Materialet är uppbyggt enligt den s.k. Concept cartoon-principen. Till varje uppgift finns även en lärarhandledning med bakgrundsfakta kring temat. Materialet lämpar sig för elever i årskurserna 5–9.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 7
2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta **kulturell mångfald** och hållbar utveckling samt lär sig att påverka med hjälp av bilder.
Hu7 Eleven lär sig att **förhålla sig accepterande** till **kulturell mångfald** i hemmen.

Se sid 2.

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Eleven:

- ❏ förstår att rättvisa för nuvarande och kommande generationer är kopplat till att skydda naturen.
- ❏ reflekterar över andras behov.
- ❏ har kunskap om att människans påverkan på naturen ökat över tid och kan identifiera bakomliggande orsaker.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Material om barns olika livssituationer: Livets lotteri och temauppgifterna.
- ❏ Bildbanken “Dollar street” finns på hemsidan Gapminder.org. I lärarhandledningen finns det en detaljerad lektionsplanering (sid. 13-22) som hjälper eleverna att få en rättvisare bild av hur hushåll ser ut i olika inkomstklasser.
- ❏ Klimatanpassningsspelet som utarbetats av SMHI ger ökad förståelse för vad ett varmare klimat innebär och hur man kan möta de nya utmaningarna. Spelet passar för användning inom undervisning kring hållbar utveckling, klimat och samhällsplanering för åk 9 och uppåt.
- ❏ Materialpaket på hemsidan Landguiden om bland annat konflikter i världen

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 7

2. Stödja rättvisa

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta **kulturell mångfald** och hållbar utveckling samt lär sig att påverka med hjälp av bilder.
Hu7 Eleven lär sig att **förhålla sig accepterande** till **kulturell mångfald** i hemmen.
Sa3 Eleven lär sig att **förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna** samt principerna för en rättsstat och hur dessa anknyter till det finländska rättssystemet.
Hä12 Eleven lär sig att kritiskt bedöma information som berör hälsa och sjukdom samt lär sig att **granska individens rättigheter**, ansvar och möjligheter att påverka i frågor som gäller hälsa och trygghet i den egna lärmiljön och den närmaste omgivningen.
Re6 Eleven lär sig att använda centrala begrepp i etiskt tänkande. Eleven känner till de **centrala mänskliga rättigheterna** samt de etiska principerna i den religion som studeras och andra religioner och åskådningar.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 7

3. Främja naturen

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Ge9 Eleven lär sig att iaktta miljön och de förändringar som sker där, särskilt klimatförändringen och **försvagningen av biodiversiteten.** Eleven lär sig att följa med aktuella händelser i den egna närmiljön, i Finland och i hela världen.

Bi1 Eleven fördjupar sina färdigheter om ekosystemens grundstruktur och funktion. Eleven lär sig att jämföra olika ekosystem. **Eleven lär sig att identifiera arter.**

Bi3 Eleven lär sig att olika livsmiljöer ökar **naturens mångfald**.

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Eleven:

- ❏ känner till hur ekosystem kan återställas, agerar för att återställa.
- ❏ inser att människan inte klara sig utan en fungerande natur.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Övning: kartlägga skolgårdens biodiversitet och öka biodiversiteten i närmiljön.
- ❏ Grön flagg har sammanställt ett omfattande materialpaket: https://vihrealippu.fi/wp-content/uploads/2021/04/SKOLA_VERKKO_AUKEAMAT.pdf

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 7

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re9 Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina **färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil**.

LÅ9 Eleven lär sig att reflektera över och förstå hur de **egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt**.

Saml8 Eleven lär sig att förstå och **tillämpa principer för hållbar ekonomi** utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv.

Se sid 2.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❏ agera på ett hållbart sätt.
- ❏ påverkar andra.
- ❏ ser att de egna valen har betydelse.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Samling av de mest effektiva miljöåtgärderna. Materialet och miljöåtgärderna är sammanställda av Grön flagg.
- ❏ Materialpaket utarbetat av Naturskyddsföreningen kring hur man bekämpar invasiva arter. Det här är ett exempel på projekt som kan genomföras av eleverna.
- ❏ Materialpaket utarbetat från Naturskyddsföreningen om klimatomställningen. Blicka in i en framtid där klimatmålen har uppnåtts. Ta del av museiföremål och historier från den fossila tiden.
- ❏ Materialpaketet Klimatpaket för skolan innehåller övningar som hjälper eleverna att repetera och sammanfatta orsaker och verkan av klimatförändringen.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 7

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta kulturell mångfald och hållbar utveckling samt lär sig att **påverka med hjälp av bilder.**

Sl8 Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen **göra val som främjar en hållbar livsstil.**

Hu3 Eleven lär sig **att välja och använda råvaror,** material, arbetsredskap, och teknologi som främjar en hållbar livsstil.

Hu5 Eleven lär sig **att arbeta** hygieniskt, säkert och ergonomiskt i undervisningsmiljön för huslig ekonomi med beaktande av de material som finns tillgängliga.

Hu13 Eleven lär sig att tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi och hushållsarbeten **som belastar miljön och ekonomin.**

Bi14 Eleven inspireras att **påverka och agera** för att bygga en hållbar framtid. (bedöms ej summativt)

Bi6 Eleven lär sig om hur mänsklig verksamhet påverkar de förändringar som sker i miljön. Eleven förstår biologins betydelse i byggandet av en hållbar framtid. Eleven förstår betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster.

Ge4 Eleven lär sig samspelet mellan människans verksamhet och naturen. Eleven förstår betydelsen av **att bruka naturresurser hållbart.**

Ge12 Eleven lär sig att växa till en aktiv medborgare som **handlar ansvarsfullt och tillägnar sig en hållbar livsstil.** (bedöms ej summativt)

Fy4 Eleven förstår betydelsen av fysik för att bygga en hållbar framtid **samt utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av energiresurser.

Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt **utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.

Åk 8

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

4. Systemtänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Bi1 Eleven fördjupar sina färdigheter om **ekosystemens grundstruktur** och funktion.
Bi6 Eleven förstår betydelsen av **bioekonomi och ekosystemtjänster.**
Ge4 Eleven förstår betydelsen av att **bruka naturresurser hållbart.**
Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt utvärderar sina egna val med tanke på en **hållbar användning av naturresurser och livscykeln** hos en produkt. (se även FY4)

Se sid 2.

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Eleven:

- ❏ känner till FN:s globala mål för hållbar utveckling och är medveten om kopplingarna mellan målen.
- ❏ bekantar sig med olika produkters ekologiska fotavtryck och handavtryck.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Blir världen bättre? Materialpaket om de globala målen. Till materialet finns det även en lärarhandledning
- ❏ Klimat på hållbar väg, WWF:s materialpaket för åk 1-9. Övningar och experimentförslag (sid. 26-54).
- ❏ Undervisningsmaterial om ekologiska fot- och handavtryck.
- ❏ Materialpaket i anslutning till cirkulär ekonomi.
- ❏ Kolets kretslopp som ett spel. Skyltar till spelet hittas här.
- ❏ Världsarvsundervisningsmaterial: Materialpaket om landhöjning i framtiden i Kvarkens skärgård

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

4. Systemtänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bi1 Eleven fördjupar sina färdigheter om **ekosystemens grundstruktur** och funktion.
Bi6 Eleven förstår betydelsen av **bioekonomi och ekosystemtjänster.**
Ge4 Eleven förstår betydelsen av att **bruka naturresurser hållbart.**
Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt utvärderar sina egna val med tanke på en **hållbar användning av naturresurser och livscykeln** hos en produkt. (se även FY4)
Saml 8 Eleven lär sig att förstå och **tillämpa principer för hållbar ekonomi** utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv.
Sl8 Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen **göra val** som **främjar en hållbar livsstil.**
Hu3 Eleven lär sig att **välja och använda råvaror, material, arbetsredskap, och teknologi** som främjar en hållbar livsstil.
Hu13 Eleven lär sig att **tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi** och hushållsarbeten som belastar miljön och ekonomin.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

5. Kritiskt tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo8 Eleven lär sig att **bedöma flera olika källor** för att få information och använda informationen på ett ändamålsenligt sätt.
Fy12 Eleven använder och **bedömer kritiskt** olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för fysiken typiskt sätt.
Ke12 Eleven **använder och bedömer kritiskt** olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.
Hi2-3 Eleven lär sig att hämta historisk information och **bedöma informationskällornas tillförlitlighet** samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Att utvärdera information och argument, identifiera antaganden, ifrågasätta status quo och reflektera över hur personlig, social och kulturell bakgrund påverkar tänkande och slutsatser.

Eleven:

- ❏ reflekterar över normer.
- ❏ framför åsikter med argument.
- ❏ granskar och ifrågasätter källor.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Övningar för elever att reflektera över normer.
- ❏ Verktyg för bildanalys.
- ❏ Struktur och verktyg för att skriva argumenterande text.
- ❏ Bedömningsverktyg för källkritik och källhänvisningen samt lärarhandledning.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

6. Problemformulering

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Hk4 Eleven lär sig att **reflektera över frågor** med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt lär sig att handla på ett ansvarsfullt sätt i kommunikationssituationer.
Bi7 Eleven lär sig samband mellan orsak och verkan inom biologin (vitsord 9 Eleven presenterar **meningsfulla frågor** om naturen och naturfenomen samt redogör för biologiska samband mellan orsak och verkan.)

Se sid 2.

"På ett grundläggande plan handlar problemformulering om att fastställa vad det är som gör en viss situation utmanade och sedan identifiera de bästa åtgärderna för att ta itu med det, något som kräver systemtänkande. Problemformulering bidrar framförallt till att fastställa mål och staka ut riktningen för problemlösningsprocess"
(GreenComp sid. 21-22).

Eleven:

- ❏ formulerar forskningsbara frågor med koppling till hållbarhet.
- ❏ kan använda ett tvärvetenskapligt angreppssätt för att formulera faktiska och potentiella hållbarhetsutmaningar.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Varför-kedjan en övning vars syftet är att eleverna är tvungen att reflektera kring bakgrundsfaktorer till en frågeställning/ett fenomen, se samband mellan det lokala och det globala och utmanas att tänka på sina egna antaganden och föruppfattningar.
- ❏ Rollspel och materialpaket om klädkonsumtion.
- ❏ Materialpaket om öppna laborationer.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

6. Problemformulering

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Hk4 Eleven lär sig att **reflektera över frågor** med anknytning till individualitet, gemenskap och jämlikhet ur ett hälsoperspektiv samt lär sig att handla på ett ansvarfullt sätt i kommunikationssituationer.
Bi7 Eleven lär sig samband mellan orsak och verkan inom biologin (vitsord 9 Eleven presenterar **meningsfulla frågor** om naturen och naturfenomen samt redogör för biologiska samband mellan orsak och verkan.).
Ge5 Eleven lär sig att tänka geografiskt. Eleven lär sig att **ställa geografiska frågor.**
Fy5 eleven **formulerar forskningsfrågor** kring fenomen som granskas.
Ke5 eleven **formulerar forskningsfrågor** kring fenomen som granskas.
Re8 Eleven lär sig att självständigt och tillsammans med andra **reflektera över livsfrågor** i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Ge11 Eleven lär sig färdigheter i att **delta och påverka på olika regionala nivåer.**

Se sid 2.

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Eleven:

- ❏ planerar och genomför påverkansprojekt tillsammans med andra elever.
- ❏ tar kontakt med aktörer inom hållbarhet i närmiljön för att få syn på olika perspektiv.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Materialpaket Publicistguiden från statens Medieråd vilar på tanken att elever utvecklar förmågor att förstå, värdera och tolka nyheter och information genom att själva skapa journalistik. Hur kan man påverka med journalistiska metoder?
- ❏ Mediekompass Skrivarskola syftar till att underlätta för lärare som vill använda sig av det journalistiska arbetet som metod i sin undervisning. Att skriva journalistiska texter lämpar sig såväl inom ramen för språkundervisningen, som ämnesövergripande helheter.
- ❏ Samling av de mest effektiva miljöåtgärderna. Materialet och miljöåtgärderna är sammanställda av Grön flagg.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

11. Kollektivt handlande

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Mo1 Eleven utvecklar sin förmåga att agera i olika **kommunikationssit- uationer.**
Mo12 Eleven utvecklar sina textproduktionsprocesser och producerar text **tillsammans med andra**, stärker sin förmåga att ge och ta emot respons samt utvärderar sig själv som textproducent.
Ma2 Eleven påbörjar arbetet, håller i gång det och bedömer när arbetet blivit slutfört. **Eleven deltar på eget initiativ i gruppens arbete.**
Fy6 Eleven genomför experimentella undersökningar **tillsammans med andra.** Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.
Fy8 Eleven utvecklar och tillämpar enkla tekniska lösningar **i samarbete med andra.**
Ke6 Eleven genomför experimentella undersökningar **tillsammans med andra.** Eleven arbetar på ett säkert och konsekvent sätt.
Ke8 Eleven utvecklar och tillämpar enkla teknologiska lösningar i **samarbete med andra.**
Ge10 Eleven lär sig kommunikations och **grupparbetesfärdigheter** samt att reflektera över sin aktivitet som en medlem i gruppen.
Re8 Eleven lär sig att självständigt och **tillsammans med andra** reflektera över livsfrågor i anknytning till mänskligheten, aktuella etiska frågor och de egna värderingarna i förhållande till dem.
Hu6 Eleven lär sig att **möta andra**, lyssna, diskutera och argumentera i elevgruppen.
Hu8 Eleven lär sig att arbeta självständigt och **som en del av gruppen** och den gemensamma uppgiften. Eleven lär sig att komma överens om fördelningen av arbetsuppgifter.
Mu3 Eleven vidareutvecklar sina färdigheter att spela och musicera **i grupp** genom att använda kroppen, rytm-, melodi- och ackordinstrument.
Sl6 Färdigheter i informations- och kommunikationsteknik och förmåga att **arbeta tillsammans med andra.**
Gy8 Eleven **arbetar tillsammans med alla** och kan reglera sina handlingar och känslouttryck i gymnastiksituationerna.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re9 Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina **färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil**.

LÅ9 Eleven lär sig att reflektera över och förstå hur de **egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt**.

Saml8 Eleven lär sig att förstå och **tillämpa principer för hållbar ekonomi** utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv.

Se sid 2.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❏ agera på ett hållbart sätt.
- ❏ påverkar andra.
- ❏ ser att de egna valen har betydelse.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Samling av de mest effektiva miljöåtgärderna. Materialet och miljöåtgärderna är sammanställda av Grön flagg.
- ❏ Materialpaket utarbetat av Naturskyddsföreningen kring hur man bekämpar invasiva arter. Det här är ett exempel på projekt som kan genomföras av eleverna.
- ❏ Materialpaket utarbetat från Naturskyddsföreningen om klimatomställningen. Blicka in i en framtid där klimatmålen har uppnåtts. Ta del av museiföremål och historier från den fossila tiden.
- ❏ Materialpaketet Klimatpaket för skolan innehåller övningar som hjälper eleverna att repetera och sammanfatta orsaker och verkan av klimatförändringen.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 8

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta kulturell mångfald och hållbar utveckling samt lär sig att **påverka med hjälp av bilder.**

Sl8 Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen **göra val som främjar en hållbar livsstil.**

Hu3 Eleven lär sig **att välja och använda råvaror,** material, arbetsredskap, och teknologi som främjar en hållbar livsstil.

Hu5 Eleven lär sig **att arbeta** hygieniskt, säkert och ergonomiskt i undervisningsmiljön för huslig ekonomi med beaktande av de material som finns tillgängliga.

Hu13 Eleven lär sig att tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi och hushållsarbeten **som belastar miljön och ekonomin.**

Bi14 Eleven inspireras att **påverka och agera** för att bygga en hållbar framtid. (bedöms ej summativt)

Bi6 Eleven lär sig om hur mänsklig verksamhet påverkar de förändringar som sker i miljön. Eleven förstår biologins betydelse i byggandet av en hållbar framtid. Eleven förstår betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster.

Ge4 Eleven lär sig samspelet mellan människans verksamhet och naturen. Eleven förstår betydelsen av **att bruka naturresurser hållbart.**

Ge12 Eleven lär sig att växa till en aktiv medborgare som **handlar ansvarsfullt och tillägnar sig en hållbar livsstil.** (bedöms ej summativt)

Fy4 Eleven förstår betydelsen av fysik för att bygga en hållbar framtid **samt utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av energiresurser.

Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt **utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.

Åk 9

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

7. Framtidskompetens

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Bi6 Eleven lär sig om hur mänsklig verksamhet påverkar de förändringar som sker i miljön. Eleven förstår biologins betydelse i byggandet **av en hållbar framtid.** Eleven förstår betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster.
Saml8 Eleven lär sig att förstå och tillämpa principer för hållbar ekonomi utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv. (vitsord 9 Eleven motiverar åtgärder som **främjar hållbar framtid** och bedömer vilken inverkan de har på hushåll och nationalekonomier).

Se sid 2.

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Eleven:

- ❏ vet skillnaden mellan förväntade, önskvärda och alternativa framtider i samband med hållbarhetsscenarier.
- ❏ analyserar etiska val och deras påverkan på en hållbar framtid.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Framtidslabbets filmklipp om framtidskompetens kan användas både för lärare och elever.
- ❏ Verktyget framtidstankar utgöra ett stöd för elevens eller elevgruppens reflektion och diskussion kring olika framtidsvisioner.
- ❏ Framtidslabbet är en helhet med flera olika lektionsuppslag som läraren kommer åt genom att logga in på denna självstudiemodul.
- ❏ Turun Yliopisto har utarbetat 12 övningar för att öva upp framtidskompetens, materialet är på engelska.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

7. Framtidskompetens

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Fy4 Eleven förstår betydelsen av fysik för att **bygga en hållbar framtid** samt utvärderar sina egna val med tanke på en hållbar användning av energiresurser.
Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för **att bygga en hållbar framtid** samt utvärderar sina egna val med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.
Re9 Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina **färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil.** (Vitsord 9 Eleven kan **värdera etiska val** och ge exempel på deras direkta och indirekta inverkan på välbefinnande och en hållbar framtid.)
Livs9 Eleven lär sig att reflektera över och **förstå hur de egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt.**

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

8. Anpassningsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Gy2 Eleven iakttar sig själv och sin omgivning med hjälp av olika sinnen och väljer ändamålsenliga lösningar. Eleven arbetar tillsammans med alla och kan **reglera sina handlingar och känslouttryck** i gymnastiksituationerna.
Hä2 Eleven lär sig att använda sina emotionella och kommunikativa färdigheter samt lär sig att använda olika metoder för att **hantera konflikt och krissituationer.**

Att hantera omställningar och utmaningar i komplexa hållbarhetssituationer. Att fatta beslut som berör framtiden i situationer som kännetecknas av osäkerhet och risk.

Eleven:

- ❏ identifierar eventuell miljöångest.
- ❏ förstår att förändring krävs i livsstilen.
- ❏ är bekväm med att överväga hållbara alternativ, även när de krockar med de egna intressena.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Lilla miljöångestguiden är ett tankeväckande, men praktiskt materialpaket för lärare och pedagoger.
- ❏ Materialpaketet på hemsidan ahtisaaripäivä.fi innehåller bland annat en fredsmedlingssimulering, där eleverna får leva sig in i en konfliktsituation. I paketet ingår en omfattande uppsättning verktyg som stärker färdigheter som behövs för fredsmedling och försoning.
- ❏ Att bemöta motgångar är en del av Röda korsets materialpaket Kompiskunskap.
- ❏ Omfattande materialpaket från Mieli.fi körtkort för psykiskhälsa åk 7-9.
- ❏ Resilience toolkit: materialpaket på engelska.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

9. Utforskande tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Mo8 Eleven lär sig att **bedöma** flera olika källor för att få information och använda informationen på ett ändamålsenligt sätt.
Fi9 Eleven lär sig att förstå budskapet i muntliga och skriftliga texter genom att **använda sin slutledningsförmåga.** Eleven lär sig att hitta det centrala innehållet i texter för sin informationssökning.
Fy12 Eleven använder och **bedömer kritiskt** olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för fysiken typiskt sätt.
Ke12 Eleven **använder och bedömer** kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på.

Se sid 2.

Att använda sig av ett förhållningssätt där man utforskar och kopplar samman olika discipliner, är kreativ och experimenterar med nya idéer eller metoder.

Eleven:

- ❏ kan sammanställa hållbarhetsrelaterad information och data från olika discipliner till en helhet, bla cirkulär ekonomi och ett cirkulärt samhälle.
- ❏ analyserar olika produkters livscykler.
- ❏ kommer med idéer, genomför idéer, förbättrar sina och andras idéer för en hållbarare vardag.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Vad skall vi äta till middag- ett rollspel och digert materialpaket sammanställt av WWF.
- ❏ Materialpaket på Skaperskolen.no ger exempel på hur man kan genomföra kreativa processer i klassen.
- ❏ Världsarvsundervisningsmaterial: Spela in en podcast om ett hållbarhetstema som intresserar dig, använd dig av denna struktur

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

9. Utforskande tänkande

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Ke12 Eleven **använder och bedömer** kritiskt olika informationskällor samt uttrycker och motiverar olika åsikter på ett för kemin typiskt sätt.

Hi2-3 Eleven lär sig att **hämta historisk information** och bedöma informationskällornas tillförlitlighet samt förstå att historisk information kan tolkas på olika sätt.

Hi11 Eleven lär sig att använda olika källor, **jämföra dem och göra en egen motiverad tolkning** utgående från dem.

Hu10 Eleven lär sig att hämta och **jämföra information och identifiera tillförlitliga** källor för information i anknytning till huslig ekonomi som grund för sina val.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

10. Politisk handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Samh3 Eleven lär sig att **förstå betydelsen av de mänskliga rättigheterna** samt **principerna för en rättsstat** och hur dessa anknyter till det finländska rättssystemet.

Samh 7 Eleven lär sig att **förstå demokratiska förfaringssätt** i samhälleligt beslutsfattande och att **använda dem i sitt närsamhälle**.

Att navigera i det politiska systemet, identifiera politiskt ansvar för ohållbara beteenden och kräva ändamålsenlig politik för hållbarhet. Att visa intresse, mod och vilja att samarbeta för att nå ökad hållbarhet.

Eleven:

- ❏ agerar för hållbarhet i enlighet med demokratiska processer i det egna närsamhället.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Filmer och övningar för elever från Levande historia. Vad är propaganda?
- ❏ Materialet *Propaganda - Vad, hur och varför?* är tänkt som ett komplement till materialet *Propaganda och bilders makt* och riktar sig till lärare och elever på högstadiet och gymnasiet. Texten handlar om propaganda, med särskilt fokus på våldsbejakande och antidemokratiska budskap.
- ❏ Materialpaket med fokus på information om demokratins framväxt i Finland.
- ❏ Handbok i demokratifostran publicerad av ungasidéer.fi

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14:

Re9 Eleven utvecklar sin förmåga att analysera sina etiska val och hur de påverkar välbefinnandet och utvecklar sina **färdigheter att förverkliga en hållbar livsstil**.

LÅ9 Eleven lär sig att reflektera över och förstå hur de **egna valen påverkar en hållbar framtid lokalt och globalt**.

Saml8 Eleven lär sig att förstå och **tillämpa principer för hållbar ekonomi** utgående från ett privat- och nationalekonomiskt perspektiv.

Se sid 2.

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Eleven:

- ❏ agera på ett hållbart sätt.
- ❏ påverkar andra.
- ❏ ser att de egna valen har betydelse.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

- ❏ Samling av de mest effektiva miljöåtgärderna. Materialet och miljöåtgärderna är sammanställda av Grön flagg.
- ❏ Materialpaket utarbetat av Naturskyddsföreningen kring hur man bekämpar invasiva arter. Det här är ett exempel på projekt som kan genomföras av eleverna.
- ❏ Materialpaket utarbetat från Naturskyddsföreningen om klimatomställningen. Blicka in i en framtid där klimatmålen har uppnåtts. Ta del av museiföremål och historier från den fossila tiden.
- ❏ Materialpaketet Klimatpaket för skolan innehåller övningar som hjälper eleverna att repetera och sammanfatta orsaker och verkan av klimatförändringen.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Åk 9

12. Individuell handlingsförmåga

Koppling till olika ämnens mål i LP14. Fortsättning:

Bk11 Eleven lär sig att iaktta kulturell mångfald och hållbar utveckling samt lär sig att **påverka med hjälp av bilder.**

Sl8 Eleven lär sig att tänka ekonomiskt. Eleven lär sig att i anslutning till slöjdprocessen **göra val som främjar en hållbar livsstil.**

Hu3 Eleven lär sig **att välja och använda råvaror,** material, arbetsredskap, och teknologi som främjar en hållbar livsstil.

Hu5 Eleven lär sig **att arbeta** hygieniskt, säkert och ergonomiskt i undervisningsmiljön för huslig ekonomi med beaktande av de material som finns tillgängliga.

Hu13 Eleven lär sig att tolka faktorer och aktiviteter i anknytning till cirkulär ekonomi och hushållsarbeten **som belastar miljön och ekonomin.**

Bi14 Eleven inspireras att **påverka och agera** för att bygga en hållbar framtid. (bedöms ej summativt)

Bi6 Eleven lär sig om hur mänsklig verksamhet påverkar de förändringar som sker i miljön. Eleven förstår biologins betydelse i byggandet av en hållbar framtid. Eleven förstår betydelsen av bioekonomi och ekosystemtjänster.

Ge4 Eleven lär sig samspelet mellan människans verksamhet och naturen. Eleven förstår betydelsen av **att bruka naturresurser hållbart.**

Ge12 Eleven lär sig att växa till en aktiv medborgare som **handlar ansvarsfullt och tillägnar sig en hållbar livsstil.** (bedöms ej summativt)

Fy4 Eleven förstår betydelsen av fysik för att bygga en hållbar framtid **samt utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av energiresurser.

Ke4 Eleven förstår betydelsen av kemi för att bygga en hållbar framtid samt **utvärderar sina egna val** med tanke på en hållbar användning av naturresurser och livscykeln hos en produkt.

COMPCOLL
HÅLLBARHETSKOMPETENS

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

Målet med den här färdplanen är att ge och studerande kunskaper, färdigheter och attityder som hjälper dem att bli aktörer för en hållbar vardag och framtid.

Den här lärstigen är för studerande i gymnasiet Den är en kopia av den regionala standardlärstigen i Jakobstads- och Karlebyregionen - från åk 1 till gymnasiet - utgående från GreenComp (som ger verktyg för att nå hållbarhetsmålen i Agenda 2030). Här kopplar vi ihop målen i de nationella läroplanerna med materialtips och kompetenser från GreenComp och ger lärare verktyg för att planera sin undervisning och bedömning kring hållbarhetskompetens.

Den regionala standardlärstigen sammanställdes inom projektet Gröna färden (09/2022-05/2024) som finansierades av Utbildningsstyrelsen och kommunerna Jakobstad, Karleby, Kronoby, Nykarleby och Pedersöre. Den regionala standardlärstigen utarbetades av PeD Ann-Catherine Henriksson och FM Mia Skog vid Centret för livslångt lärande vid Åbo Akademi, 11/2023.

MALAX MAALAHTI

Åbo Akademi
Centret för livslångt lärande

UTBILDNINGSSTYRELSEN FINANSIERAR PROJEKTET

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasium

1. Värdesätta hållbarhet

Kopplingar till GLP19:
FINA3 utveckla sina färdigheter i att **argumentera och formulera åsikter**.
FINA4 utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta och att **förstå värderingar i text**.
FIM4 kunna granska och bedöma olika typer av texter och **förstå de värderingar** som förmedlas.
FINB15 fördjupa sin **förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar** och förstå deras betydelse för samhället, gemenskapen och för individen.

Fortsätter på sidan 2

Definition:
Att reflektera över personliga värderingar, identifiera och förklara hur värderingar varierar mellan människor och över tid, och samtidigt kritiskt utvärdera i vilken utsträckning dessa värderingar stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.

Studerande:

- ❏ Reflekterar över hur värderingar i samhället stämmer överens med hållbarhetsvärderingar.
- ❏ Förstår konsekvenserna av ställningstaganden.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Påstående och förslag på 3 olika värderingsövningar där studerande får öva sig på att ta ställning till olika hållbarhetsfrågor.
Förslag på påståenden för värderingsövningar.

Gymnasium

1. Värdesätta hållbarhet

FINA3 utveckla sina färdigheter i att **argumentera och formulera åsikter**.
FINA4 utveckla sin förmåga att kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta och att **förstå värderingar i text**.
FIM4 kunna granska och bedöma olika typer av texter och **förstå de värderingar** som förmedlas.
FINB15 fördjupa sin **förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur förmedlar** och förstå deras betydelse för samhället, gemenskapen och för individen.
FI2 kunna analysera och bedöma handlingar ur etisk synvinkel samt **klargöra sina egna moraliska beslut och värderingar** utgående från den filosofiska etiken.
HI6 uppfatta hur **kulturella värderingar** och världsbilder kommer till uttryck i vardagslivet och i sociala relationer.
LK4 kunna **bedöma vikten av olika värderingar, världsbilder och olika slag av kunskap** samt av individuella, gemensamma, politiska och religiösa dimensioner i olika livs- och världsåskådningar.
LK6 bekanta sig med framtidsforskningens metoder och uppgifter samt förstå att det går att **påverka framtiden med värderingar**, handlingar och val, även om det är svårt att förutsäga framtiden.
KO3 ta ställning till de värderingar som förekommer i medier, bildkonst och annan visuell kultur med sina bilder.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasium

2. Stödja rättvisa

Kopplingar till GLP19:
MO4 fördjupa sina kunskaper om det **finlandssvenska och nordiska kulturarvet**.
MO11 bredda och fördjupa sin **kritiska och kulturella läskunnighet**.
FINA6 utveckla sin **förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur** förmedlar och förstå litteraturens, kulturens och konstens betydelse för samhället, gemenskapen och individen.
FINB15 fördjupa sin **förståelse för värderingar som finsk litteratur och kultur** förmedlar och förstå deras betydelse för samhället, gemenskapen och för individen.

Fortsätter på sidan 2

Att stödja jämlikhet och rättvisa för nuvarande och kommande generationer och dra lärdom av tidigare generationer i syfte att främja hållbarhet.

Studerande:

- ❏ Agerar för kulturell mångfald, jämlikhet och miljörättvisa.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Materialpaket från Amnesty kring mänskliga rättigheter.
Materialpaket från Levande historia kring bl.a. jämlikhet och mänskliga rättigheter ur ett historiskt perspektiv.
Materialsammanställning om människorättskämpar från Levande Historia.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasium

2. Stödja rättvisa

MO4 fördjupa sina kunskaper om det **finlandssvenska och nordiska kulturarvet.**
MO11 bredda och fördjupa sin **kritiska och kulturella läskunnighet.**
FINA6 utveckla sin förståelse för värderingar som **finsk litteratur och kultur**
förmedlar och förstå litteraturens, **kulturens och konstens betydelse** för samhället, gemenskapen och individen
FINB15 fördjupa sin förståelse för värderingar som **finsk litteratur och kultur** förmedlar och förstå deras betydelse för **samhället, gemenskapen och för individen.**
ENA2 fördjupa sin kunskap om engelskans ställning med hänsyn till den **kulturella och språkliga mångfalden.**
ENA3 kunna producera mångsidiga texter **om kulturella teman** och fenomen som är viktiga för hen själv.
GE3 känna till **olika kulturella drag och uppskatta deras mångfald** samt ta i beaktande de **mänskliga rättigheterna** i sin verksamhet.
PS1 bekanta sig med ett fenomen i anknytning till **välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv.**
PS4 kunna förklara **hur känslor uppstår och deras kulturbundenhet.**
LK1 kunna bedöma olika villkor för ett gott liv och **identitetsval som respekterar jämlikhet.**
LK2 förstå och kunna **motivera principerna för mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet samt jämlikhet.**
HÄ1 identifiera **faktorer som påverkar den egna livsstilen** och kunna bedöma betydelsen av livsstilsval för den egna hälsan och hälsan hos människor i **närmiljön** och formulera välgrundade förslag om hur man kan upprätthålla hälsofrämjande levnadsvanor och förebygga skadliga sådana.
HI3 förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, **kulturella**, ideologiska och politiska livet förr och i dag.
HI4 förstå förändringar inom vetenskap och konst samt människobild och könsroller **i relation till den samhälleliga utvecklingen.**
HI6 uppfatta hur **kulturella värderingar och världsbilder** kommer till uttryck i vardagslivet och i sociala relationer.
HÄ3 kunna **reflektera kring etiska frågor** förknippade med hälsa och sjukdom, beskriva och bedöma faktorer som påverkar hälsa och **ojämlikhet** i hälsa, såväl i Finland som globalt, samt analysera faktorer som påverkar utjämningen av hälsoskillnader.
FI3 lära sig att **beskriva rättvisa, maktutövning och arbetsfördelning i individers, gruppers och institutioners verksamhet.**
KO1 förstå betydelsen av visuell kultur som ett uttryck för **kulturell mångfald**, i **förnyandet av kulturarvet och med tanke på hållbar utveckling.**
MU2 analysera musikens kulturella särdrag och betydelser.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

3. Främja naturen

Sida ½

Kopplingar till GLP19:
BI2 kunna beskriva **naturens mångfald** och motivera vilken betydelse den har.
BI3 kunna jämföra, analysera och **bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen.**
GE2 kunna beskriva och med hjälp av exempel **jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras** på olika områden.
.
Fortsätter på sidan 2

Att inse att människan är en del av naturen, att respektera andra arters och naturens behov och rättigheter i syfte att återställa och återskapa sunda och motståndskraftiga ekosystem.

Studerande:

- ❑ Tillbringar tid i naturen och återställer den.
- ❑ Känner till de viktigaste delarna av vår naturmiljö (geosfär, biosfär, hydrosfär, kryosfär och atmosfär) och samverkan mellan dessa.
- ❑ Vet att det kan orsaka katastrofer och konflikter när naturresurser skadas eller uttöms.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Materialpaket om Östersjön och klimatet.
Materialpaket från WWF om biodiversitet.
Invasiva arter i nämiljön: information och förslag till aktivitet. www.vireraslaiji.fi
Förslag på hur man kan återställa närmiljön. www.ymparisto.fi
Lektionsplan för att behandla konflikter om naturresurser. www.ui.se
Välkommen till Fossilmuséet, undervisningsmaterial från Naturskyddsföreningen.

Gymnasiet

3. Främja naturen

Kopplingar till GLP19:
BI2 kunna beskriva **naturens mångfald** och motivera vilken betydelse den har.
BI3 kunna jämföra, analysera och **bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen.**
GE2 kunna beskriva och med hjälp av exempel **jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras** på olika områden.
GE4 kunna observera vardagsmiljöer, tolka landskap och kartor samt beskriva regionala fenomen, strukturer och **regional växelverkan i naturen och i mänsklig verksamhet.**
KE5 känna till egenskaper hos betydelsefulla metaller samt **tillverknings- och förädlingsprocesser och hur dessa inverkar på miljön.**
KE6 introduceras i industriella processer och jämviktsreaktioner som förekommer **i naturen samt deras betydelse.**
PS1 bekanta sig med ett fenomen i anknytning till **välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv.**
PS5 kunna förstå människans aktivitet som ett resultat av växelverkan mellan personlighet, social miljö och kultur.
HÄ1 kunna beskriva och klarlägga viktiga **faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt analysera deras samband och verkningsmekanismer.**
GY1 tillämpa sina rörelsefärdigheter och -kunskaper i olika övningar, gymnastikformer och idrottsgrenar under olika årstider och i olika förhållanden (inomhus, **utomhus** och i vatten).

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

4. Systemtänkande

Kopplingar till GLP19:
HI1 känna till de centrala **processer som format** europeiska samhällena samt det **globala ekonomiska systemet.**
HI4 kunna granska europeisk kultur som en del av den **kulturella globaliseringen.**
SL3 få en bred **överblick av globaliseringen** och Finlands ställning som en del av den.
Fortsätter på sidan 2

Att se hållbarhetsproblem från olika sidor. Problemen granskas ex. utgående från tid, plats och sammanhang. Vet att varje mänsklig handling har miljömässiga, sociala, kulturella och ekonomiska konsekvenser.

Studerande:

- ❑ Kan bedöma samspelet mellan miljömässiga, ekonomiska, sociala och kulturella aspekter av åtgärder, händelser och kriser som rör hållbarhet (t.ex. migration som orsakas av klimatförändringar eller krig som orsakas av resursbrist).

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Känner du till FN:s globala mål? Filmklipp med Ola Rosling. Materialpaket om de olika målen och vanliga missförstånd.
Rollspel, ordna klimatmöte i klassrummet.
Plastexperiment, del av forskar fredagens material 2023, sidan 31-39 i lärarhandledning.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

4. Systemtänkande

Kopplingar till GLP19:
HI1 känna till de centrala **processer som format** europeiska samhällena samt det **globala ekonomiska systemet.**
HI4 kunna granska europeisk kultur som en del av den **kulturella globaliseringen.**
SL3 få en bred **överblick av globaliseringen** och Finlands ställning som en del av den.
LK2 kunna analysera sin egen ställning som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som **aktör i ett ekonomiskt system.**
LK4 kunna analysera sin egen ställning som individ i olika grupper, som medborgare i en stat och som **aktör i ett ekonomiskt system.**
BI1 känna till cellens grundstruktur och funktion på en nivå som gör det möjligt att **förstå** evolutionen och **ekosystemets funktion.**
BI2 kunna beskriva **populationernas, organismsamhällenas och ekosystemens struktur** och funktion samt skildra dessa med hjälp av exempel.
BI3 kunna jämföra, analysera och **bedöma effekterna av mänsklig verksamhet i ekosystemen.**
GE2 förstå de fenomen som beror på jordens planetariska karaktär och motivera **deras effekt på naturens system.**
GE3 kunna **analysera naturresurserna och miljöns möjligheter** och deras **inverkan på den mänskliga verksamheten** samt jämföra olika områden.
KE5 känna till hur betydelsefulla **metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.**

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

5. Kritiskt tänkande

Kopplingar till GLP19:
MO5 vidareutveckla sin **kritiska läskunnighet**, i synnerhet gällande mediekunskap.
MO6 fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och **bedöma materialets tillförlitlighet.**
Sv25 utveckla sin **kritiska läskunnighet**, i synnerhet gällande mediekunskap.
Sv26 fördjupa sin förmåga att utgå från andra texter i sitt eget skrivande och **bedöma materialets tillförlitlighet.**
FINA4 utveckla sin förmåga att **kritiskt granska olika typer av informationskällor, skilja på åsikt och fakta** och att förstå värderingar i text.

Fortsätter på sidan 2

Att utvärdera information och argument, identifiera antaganden, ifrågasätta status quo och reflektera över hur personlig, social och kulturell bakgrund påverkar tänkande och slutsatser.

Studerande:

- Ifrågasätter och utmanar normer.
- Granskar och väljer källor och bildar uppfattning därefter.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Normkoll, manus för gruppdiskussion; få koll på din roll i den hållbara omställningen.
Självstudiehelheten Svåra frågor i klassrummet, för lärare.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

5. Kritiskt tänkande

Kopplingar till GLP19:
FINA7 fördjupa sina färdigheter i att **välja synvinkel**, att behandla olika aktuella teman, att **välja källa** och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig.
FIM2 utveckla sina färdigheter i att tolka, producera och **bedöma olika typer av texter** och deras uttryckssätt.
FIM3 utveckla sin förmåga att söka, **analysera, tolka och presentera vetenskaplig information** samt öva sig i att sammanfatta olika typer av texter och inhämtad information.
FIM4 fördjupa sin förmåga att använda **källmaterial och läsa kritiskt, speciellt medietexter.**
FIM7 fördjupa sina färdigheter i att **välja synvinkel**, att behandla olika aktuella teman, att **välja källor** och hitta sitt eget sätt att uttrycka sig.
FINB13 utveckla sin förmåga att **kritiskt granska olika typer av informationskällor** och söka information samt sammanfatta, presentera och diskutera olika texter och inhämtad information individuellt och i grupp.
FINB16 fördjupa sina färdigheter i att **välja synvinkel**, att behandla olika aktuella teman, att **välja källor** samt hitta sitt eget sätt att uttrycka sig.
FINB17 fördjupa sina färdigheter i att **välja synvinkel**, att behandla olika aktuella teman, att **välja källor** samt hitta sitt eget sätt att uttrycka sig.
ENA4 använda olika informationskällor, lärmiljöer och sätt att producera texter.
ENA7 stärka sina färdigheter att **söka information, särskilt med hänsyn till källkritiken.**
MAB5 öva sig att behandla, åskådliggöra och **tolka statistiskt material.**
GE1 kunna **söka, analysera och presentera ändamålsenlig och tillförlitliginformation** om regionala frågor med hjälp av geomedia.
FY1 bekanta sig med de **metoder som används för att ta fram information** i fysiken.
KE1 utveckla sina **förutsättningar att delta i samhällsdebatten i** frågor som anknyter till kemi och att **bedöma tillförlitligheten i olika informationskällor.**
KE2 bekanta sig med den naturvetenskapliga kunskapens karaktär och utveckling samt **vetenskapliga sätt att producera kunskap.**

Fortsätter på sidan 3

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

5. Kritiskt tänkande

Kopplingar till GLP19:
FI1 lära sig att **bedöma sanningshalten i påståenden** och att framföra och förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och **bedöma deras giltighet.**
FI4 kunna **skilja mellan åsikter och faktapåståenden** och **förstå behovet av att motivera faktapåståendenPS3** kunna **planera och presentera en enkel experimentell undersökning** och **bedöma metodens styrkor och svagheter.**
HI1 förstå den historiska kunskapens karaktär och **kritiskt kunna använda och bedöma historiska källor.**
HI2 kunna **använda mångsidiga informationskällor** och **känna igen åsiktspåverkan i media under olika tider.**
HI5 känna till de historiska källorna om Finlands område samt kunna analysera dem kritiskt.
HI6 kritiskt kunna granska och värdera påståenden om kulturella skillnader samt stereotypier som kopplas ihop med olika kulturer samt.
SL1 kunna **kritiskt granska samhällsrelaterad kunskap** och motiveringar till samhällsbeslut **på lokal och nationell nivå** samt bedöma hur de påverkar olika befolkningsgrupper och samhällsaktörer.
SL2 kunna **kritiskt analysera argument** i en ekonomisk debatt och kunna analysera olika alternativ till ekonomisk-politiska lösningar samt bakgrunden till och följderna av dem.
SL3 få insikt i Europeiska unionens verksamhet och kunna söka och **kritiskt bedöma information** om den.
RE1 kunna **analysera och bedöma aktuella medieinnehåll och debatter** om kristendomen.
RE4 kunna **analysera och bedöma aktuella debatter** kring religionsfrihet och **växelverkan mellan religion och samhälle** samt irreligiositet och religionskritik.
RE6 kunna analysera förhållandet mellan religion och medier samt kunna bedöma religionsrelaterad information och dess **källor kritiskt.**
LK2 kunna tolka och **bedöma information från olika medier** och andra samhällsinstitutioner
LK5 bekanta sig med vetenskaplig forskning, definitioner och förklaringar av religioner, religiositet och irreligiositet samt religionskritik.
HÄ2 kunna söka information och jämföra tillförlitligheten hos olika källor.
KO3 tolka mediepresentationer och konst ur verkets, upphovsmannens, publikens och samhällets perspektiv

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

6. Problemformulering

Sida 1/2

Kopplingar till GLP19:
MAB4 se regelbundenheter och **samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller.**
MAB9 utveckla djupare och mångsidiga färdigheter i att **undersöka och behandla statistisk information** med hjälp av programvara.
BI3 känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan undersökas samt kunna **identifiera miljöproblem.**

Fortsätter på sidan 2

"På ett grundläggande plan handlar problemformulering om att fastställa vad det är som gör en viss situation utmanade och sedan identifiera de bästa åtgärderna för att ta itu med det, något som kräver systemtänkande. Problemformulering bidrar framförallt till att fastställa mål och staka ut riktningen för problemlösningsprocess" Green Comp s 21-22.

Studerande:

- ❏ Resonerar kring hållbarhetsproblem och lösningar ur olika perspektiv.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Wicked problems- lömska problem i lärande för hållbar utveckling https://hogreutbildning.se/index.php/hu/article/view/3091/6090 exempel på wicked problems https://wickedproblemsteaching.wordpress.com/hem/wicked-problems-descriptions/
FN-rollspel ,handbok
Sitras Livsstilstest https://livsstilstest.sitra.fi/

Gymnasiet

6. Problemformulering

Kopplingar till GLP19:
MAB4 se regelbundenheter och **samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller.**
MAB9 utveckla djupare och mångsidiga färdigheter i att **undersöka och behandla statistisk information** med hjälp av programvara.
BI3 känna till metoder med vilka miljöns tillstånd kan undersökas samt kunna **identifiera miljöproblem.**
GE1 kunna **analysera vad som ligger bakom förändringar i miljön** samt **bedöma följderna av förändringarna på olika områden.**
GE2 kunna beskriva och med hjälp av exempel **jämföra hur risker som rör naturen kan förutses eller hur följderna av dem kan lindras** på olika områden.
GE3 med hjälp av exempel kunna **analysera orsakerna till risker som rör. mänskligheten och miljörelaterade risker** samt bedöma deras följder och känna igen på vilka sätt de kan stävjas eller lindras på olika områden.
FY3 kunna tillämpa termodynamikens begrepp och modeller då hen **granskar lösningar inom energiproduktion och medverkar i bygget av en hållbar framtid.**
KE2 **förstå kemins betydelse för miljön och samhället** som en nyckel till lösningar tillsammans med de övriga naturvetenskaperna.
KE6 identifiera **kemins betydelse för problemlösning i anknytning till hälsa och miljö.**
FI1 bilda sig en uppfattning om filosofins natur och metoder genom att **sätta sig in i filosofiska problem och tänkbara lösningar** på dem.
PS1 bekanta sig med ett fenomen i anknytning till **välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv.**
SL2 kunna **granska ekonomiska frågor även ur ett etiskt perspektiv** samt förstå att Finland är en del av den globala ekonomin.
RE2 gestalta och **kunna analysera** kristendomens betydelse **ur ett kulturellt, samhälleligt och ur individens perspektiv** samt utveckla kulturell läskunnighet i anknytning till kristendomen.
KO1 utforska och tolka konst ur **individens, gruppens och samhällets perspektiv.**

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

7. Framtidskompetens

Kopplingar till GLP19:
FIM3 Lärokurs, Hållbar framtid och vetenskap.
FINB13 Lärokurs, Media, samhälle och hållbar framtid.
ENA5 Lärokurs, Hållbar framtid.
FY3 kunna tillämpa termodynamikens begrepp och modeller då hen **granskar lösningar inom energiproduktion** och **medverkar i bygget av en hållbar framtid.**
KE2 Lärokurs, Kemi och hållbar framtid.
PS5 kunna tillämpa psykologisk kunskap för att förstå mångfald och **bygga en hållbar framtid.**
LK6 bekanta sig med framtidsforskningens metoder och uppgifter samt förstå att det går att **påverka framtiden med värderingar, handlingar och val**, även om det är svårt att förutsäga framtiden.
KO2 förstå de **möjligheter till påverkan** och delaktighet med hjälp av bilder som den studerande har i sitt eget liv med tanke på en estetiskt, **etiskt och ekologiskt hållbar framtid.**

Att skapa alternativa hållbara framtidsvisioner genom att föreställa sig och utveckla alternativa scenarier. Att identifiera åtgärder som behövs för att förverkliga en önskvärd hållbar framtidsvision.

Studerande:

- ❏ Visualiserar flera olika framtida scenarier (Megatrends).

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Megatrendkort och övningar för att lära sig om megatrender.
Verktygsback för framtidslitteracitet.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

8. Anpassningsförmåga

Kopplingar till GLP19:
MO9 utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna **agera ändamålsenligt och etiskt** i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet.
Sv29 utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna **agera ändamålsenligt och etiskt** i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet.

Fortsätter på sidan 2

Att hantera omställningar och utmaningar i komplexa hållbarhetssituationer. Att fatta beslut som berör framtiden i situationer som kännetecknas av osäkerhet och risk.

Studerande:

- ❏ Testar verktyg för att minska eventuell miljöångest.
- ❏ Gör genomtänkta och hållbara val i vardagen.
- ❏ Är bekväm med att överväga hållbara alternativ, även när de krockar med de egna intressena.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Lilla miljöångestguiden.
Metodbank för att hantera klimatångest.

Gymnasiet

8. Anpassningsförmåga

Kopplingar till GLP19:
MO9 utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna **agera ändamålsenligt och etiskt** i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet.
Sv29 utveckla färdigheter att förstå och lösa problem som uppstår i samband med kommunikation samt kunna **agera ändamålsenligt och etiskt** i olika, även utmanande kommunikationssituationer och förstå kommunikationens kulturella särdrag och kontextbundenhet.
SL2 kunna **fatta välgrundade ekonomiska beslut** samt ha kontroll över och planera sin egen ekonomi.
SL3 kunna **analysera och bedöma förändringa**r i och hot mot medborgarnas säkerhet och den internationella säkerhetsmiljön och möjligheter att avvärja dem.
PS1 bekanta sig med ett fenomen i anknytning till **välbefinnande ur ett psykiskt, biologiskt, socialt och kulturellt perspektiv.**
PS4 kunna förklara **hur känslor uppstår och deras kulturbundenhet.**
FI4 lära sig att bedöma situationer där olika undersökningar ger **olika resultat och handlingsalternativ.**
RE1 utveckla **förmåga att agera i miljöer** och arbetsliv som präglas av mångreligiositet och kulturell mångfald samt kunna diskutera aktuella frågor i anslutning till religion.
RE2 utveckla **färdigheter att agera i pluralistiska miljöer**.
LK4 förstå att **åskådningar, kulturer och samhällsformer förändras fortlöpande** genom historien samt utifrån det kunna beskriva olika världsåskådningars särdrag och utgångspunkter.
GY3 identifiera sina känslor, visa **respekt för andra i kommunikationssituationer** samt stödja gemenskapskänslan genom att hjälpa och uppmuntra andra.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

9. Utforskande tänkande

Koppling till GLP19:
ENA7 utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att **analysera olika orsakssamband.**
MAB4 se regelbundenheter och **samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller.**
BI4 kunna **genomföra ett mindre experimentellt arbete.**
BI5 kunna **genomföra ett mindre experimentellt arbete** där funktioner i människokroppen mäts samt presentera resultatet.

Fortsätter på sidan 2

Att använda sig av ett förhållningssätt där man utforskar och kopplar samman olika discipliner, är kreativ och experimenterar med nya idéer eller metoder.

Studerande:

- ❏ Kan sammanställa hållbarhetsrelaterad information och data från olika discipliner till en helhet, bl.a. cirkulär ekonomi och ett cirkulärt samhälle.
- ❏ Experimenterar och undersöker ideér och metoder.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:
Materialbank för öppna laborationer. Skolresurs.
Designworkshop på norska, lärarhandledning, klimat verkstaden.

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

9. Utforskande tänkande

Koppling till GLP19:
ENA7 utveckla sin förmåga att tänka genom att utnyttja språkkunskaperna för att **analysera olika orsakssamband.**
MAB4 se regelbundenheter och **samband hos fenomen i den verkliga världen och kunna beskriva dessa med matematiska modeller.**
BI4 kunna **genomföra ett mindre experimentellt arbete.**
BI5 kunna **genomföra ett mindre experimentellt arbete** där funktioner i människokroppen mäts samt presentera resultatet.
BI6 kunna **planera och genomföra ett experimentellt arbete** som anknyter till biologiska tillämpningar.
GE3 med hjälp av exempel kunna **analysera orsakerna till risker som rör mänskligheten och miljörelaterade risker** samt bedöma deras följder och känna igen på vilka sätt de kan stävjas eller lindras på olika områden.
FY1 kunna **planera och genomföra enkla naturvetenskapliga experiment.**
FY3 genom **experiment kunna undersöka fenomen** i anknytning till kraft och rörelse.
FY4 genom **experiment kunna undersöka fenomen** i anknytning till kraft och rörelse.
FY6 kunna **undersöka fenomen** i anknytning till elektricitet **experimentellt** och kunna utföra grundläggande mätningar inom elläran.
KE1 experimentellt undersöka sammansättning och halt för en blandning, samt beakta olika aspekter på arbetssäkerhet.
KE2 kunna **undersöka** ett ämnes egenskaper experimentellt.
KE3 kunna **undersöka** kolföreningar experimentellt och genom att använda olika modeller.
KE4 kunna **undersöka** kemiska reaktioner experimentellt och genom att använda olika modeller.
KE5 känna till hur betydelsefulla **metaller återvinns samt principerna för cirkulär ekonomi och lösningar i anknytning till dem.**
KE6 experimentellt kunna undersöka fenomen i anknytning till reaktionshastighet och kemisk jämvikt.
FI1 känna till och genom olika interaktiva övningar lära sig att tillämpa filosofiska arbetssätt, såsom att **ifrågasätta antaganden,** klassificera och definiera begrepp samt använda **tankeexperiment och motexempel.**
PS3 kunna **planera och presentera en enkel experimentell undersökning** och **bedöma metodens styrkor och svagheter.**
HI3 förstå **sambanden mellan** olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och politiska livet förr och i dag.
HÄ1 kunna beskriva och klartlägga viktiga faktorer som påverkar människans resurser och hälsa samt **analysera deras samband och verkningsmekanismer.**

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

10. Politisk handlingsförmåga

Sida 1/2

Kopplingar till GLP19:
MO5 göra sig **förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera** samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.
SV25 göra sig **förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera** samt få färdigheter i anslutning till det.
FIN5 kunna **söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller**.

Fortsätter på sidan 2

Att navigera i det politiska systemet, identifiera politiskt ansvar för ohållbara beteenden och kräva ändamålsenlig politik för hållbarhet. Att visa intresse, mod och vilja att samarbeta för att nå ökad hållbarhet.

Studerande:

- Agerar för hållbarhet i enlighet med demokratiska processer, lokalt, nationellt eller internationellt.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Materialpaket för 10 workshops, Uppdrag Demokrati. Forum för levande historia.
Materialpaket, Vårt gemensamma jordklot. Grön flagg.

Gymnasiet

10. Politisk handlingsförmåga

Kopplingar till GLP19:
MO5 göra sig **förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera** samt stärka sina kunskaper och färdigheter i anslutning till det.
SV25 göra sig **förtrogen med olika sätt att påverka och argumentera** samt få färdigheter i anslutning till det.
FIN5 kunna **söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller**.
FIM5 kunna **söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.**
FINB14 kunna **söka och använda den information som myndigheterna tillhandahåller.**
GE4 känna till och kunna beskriva olika syften med och nivåer av områdesplanering samt de **medborgerliga rättigheterna att påverka** planeringen och utvecklingen av sin egen miljö.
FY2 få färdigheter i att **delta i diskussioner** som gäller miljö och teknologi **samt i beslutsfattande** kring hållbar energihushållning.
FI1 lära sig att bedöma sanningshalten i påståenden och att framföra och **förutsätta motiveringar till åsikter och påståenden** samt att uppfatta strukturen i framförda motiveringar och bedöma deras giltighet.
HI2 känna till grundläggande begrepp, **förfaringssätt** och **centrala utvecklingslinjer inom den internationella politiken.**
HI3 förstå sambanden mellan olika företeelser i det ekonomiska, sociala, kulturella, ideologiska och **politiska** livet förr och i dag.
SL1 känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt **kunna agera som en aktiv medborgare** och bli intresserad av att **delta** i samhället.
LK2 förstå och kunna motivera principerna för mänskliga rättigheter, religions- och samvetsfrihet, jämlikhet, demokrati, fred, social och global rättvisa **samt principer för en hållbar utveckling.**

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

11. Kollektivt handland

Kopplingar till GLP19:
MO3 fördjupa sina färdigheter att **kommunicera i grupp** och lära sig analysera och bedöma de fenomen som uppstår i samband med gruppkommunikation.
SV23 lära sig att **kommunicera i grupp och iaktta,** förstå och **analysera olika fenomen i anslutning till gruppkommunikation.**
FINA5 utveckla sin förmåga att **tänka kreativt, förhandla och samarbeta.**

Fortsätter på sidan 2

Att agera för förändring i samarbete med andra.

Studerande:

- Planerar gemensam aktion i gymnasiet.
- Bidrar till att göra andras förslag bättre, samverkar och agerar enligt gruppens plan.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Materialpaket: Skriv en debattartikel. Skolverket.
Materialpaket: Vi påverkar samhälleligt. Helsingfors lär sig.

Gymnasiet

11. Kollektivt handlande

Kopplingar till GLP19:
MO3 fördjupa sina färdigheter att **kommunicera i grupp** och lära sig analysera och bedöma de fenomen som uppstår i samband med gruppkommunikation.
SV23 lära sig att **kommunicera i grupp och iaktta,** förstå och **analysera olika fenomen i anslutning till gruppkommunikation.**
FINA5 utveckla sin förmåga att **tänka kreativt, förhandla och samarbeta.**
FIM5 utveckla sin förmåga att **tänka kreativt, samarbeta och förhandla.**
FINb13 utveckla sin förmåga att **kritiskt granska olika typer av informationskällor** och söka information samt sammanfatta, presentera och **diskutera** olika texter och inhämtad information individuellt och **i grupp.**
FINB14 utveckla sin förmåga att **tänka kreativt, förhandla och samarbeta.**
ENA5 öva sina färdigheter i att på ett strukturerat sätt presentera iakttagelser om ämnen som intresserar hen själv, både ensam och **i grupp**.
GE4 kunna formulera geografiska frågeställningar och **genomföra en undersökning eller ett delaktighets- eller påverkansprojekt** med en lokal, regional eller global dimension.
FINA5 utveckla sin förmåga att tänka kreativt, förhandla och **samarbeta.**
KO1 använda olika verktyg, material, tekniker och uttryckssätt för att skapa bilder, individuellt eller i grupp.
KO2 förstå de **möjligheter till påverkan** och delaktighet med hjälp av bilder som den studerande har i sitt eget liv med tanke på en estetiskt, etiskt och ekologiskt hållbar framtid.
MU2 utveckla sin förmåga att musicera **i grupp** och sin konstnärliga uttrycksförmåga.
MU4 fördjupa sin förståelse för olika sätt att **påverka genom musik och interaktion.**

Verktyg för hållbarhetskompetens

Gymnasiet

12. Individuell handlingsförmåga

Kopplingar till GLP19:
MO7 öka tilltron till sin förmåga att framträda och sin förståelse för anspänning.
SV27 öka sin förståelse för anspänning, talängslan och **tilltron till sin förmåga** att framträda.
FINA7 hitta texter som intresserar hen samt muntligt och skriftligt **delta i debatter** kring dem.
FIM4 fördjupa sin förmåga att **förstå och delta i debatter om samhälleliga fenomen.**
GE4 kunna formulera geografiska frågeställningar och **genomföra en undersökning eller ett delaktighets- eller påverkansprojekt** med en lokal, regional eller global dimension.
SL1 känna till grundläggande medborgerliga rättigheter, medel och möjligheter att påverka samt **kunna agera som en aktiv medborgare** och bli intresserad av att **delta** i samhället.
RE4 utveckla **förmåga att ta del av dialoger** som berör religioner, åskådningar och samhällsfrågor samt kunna leva som en kultur- och åskådningsmedveten, **aktiv samhällsmedlem.**
MU4 fördjupa sin förståelse för olika sätt att **påverka genom musik och interaktion.**

Att identifiera den egna hållbarhetspotentialen och aktivt bidra till att förbättra framtidsutsikterna för lokalsamhället och planeten.

Studerande:

- ❏ Agerar på ett hållbart sätt.
- ❏ Påverkar andra.

Förslag på uppgifter och lektionsupplägg:

Spela Free Rice spelet och samla ihop riskorn för varje rätt svar. World food program, FN.
Materialpaket, Jag som påverkare. Helsingfors lär sig.